

Ladislav Babić

Borderbreakersi

Slobodni duhovi su rijetki, u stvari njih niti nema - postoji samo duh slobodniji od drugoga, a oni su podvrgnuti komparaciji. Postoje oni *slobodni*, *slobodniji* i *najslobodniji*, s tim što oni slobodni nisu sposobni prevazići ni najviši stupanj ograničenja, a najslobodniji prelaze sasvim labave granice, ali ipak granice određene povijesnim i civilizacijskim vremenom. Većinu ograničava obrazovanje, koje u danom kontekstu duha vremena biva sasvim dovoljno za njihovu egzistenciju, dapače – i za penjanje po nekoj za to doba usvojenoj ljestvici vrijednosti, ali ništa više. Obrazovanje ih steže poput čelične mreže koju nisu sposobni prevazići, neke radi nedostatne inteligencije, a možda naprsto zbog nefleksibilnosti, okoštalosti, inercije duha.

*„To je u nama - naše ustrojstvo
steže nas poput čeličnog kruga.“,*

rekao bi pjesnik, ili netko tko se moguće prilično samoživo takvim smatra. *Aristarh, Kopernik, Bruno, Lavoisier, Darwin, Mendeljejev, Marx, Planck, Einstein, Bohr, Heisenberg, Joyce,...*, da spomenem samo neke osobe - iz područja uglavnom astronomije i fizike koje mi je najbliže - uspjeli su preskočiti ograničenja dana svojim obrazovanjem, koje nije ni svijesno (sad će netko prigovoriti, kako obrazovanje može biti svijesno?) da njegov napredak (obrazovnog procesa) ovisi upravo o onima koji umiju, znaju i prirođena im je sposobnost preskakanja okoštalih znanja koja su tek najosnovnija baza. Da zidar završi kuću na temelju, tko bi u njoj stanovaо? Jasno je da svaka struka vrvi od niza stručnjaka kojima se umijeće ne može dovoditi u pitanje, osim sposobnosti

prevazilaženja granica nametnutih im aktualnim znanjima. Za postojeću generaciju oni su autoriteti, ali sav autoritet gubi se već nakon nekoliko naraštaja, kad bivaju od strane genijalnih, duhovno neomeđenih – koliko je to samo moguće – pojedinaca bačeni na smetlište struke, i nitko ih se više ne prisjeća. Mnogo je primjera fosiliziranosti znalaca, eksperata, da ih izdvojam od još okoštalijih laika, pa ču navesti tek jedan primjer – lingvistiku, recimo. Postoje lingvisti, književni, pravopisni ili gramatički autoriteti koji odbacuju upotrebu fraze „*od strane*“ i „*sa strane*“ koje kao ne stoje u našim jezicima, već su uvoz iz engleskog jezika. Priručnici lekture prepuni su obrazloženja zašto to nije ispravno, dok život – iščitan s interneta, a svatko se može uvjeriti i mimo virtualnog svijeta – kaže ovo. Za frazu „*od strane*“ dano je 21 200 000 rezultata, a za primjer „*sa strane*“ - 5 530 000 njih. Daklem (arhaizam, koji mnogi lektori ispravljaju kao nedopušteni, jer su mentalno ograničeni – nisam rekao, glupi – ogradama koje ih sputavaju), milijuni laika, mediji, stručni časopisi, čak i književnici, sasvim nesputano upotrebljavaju tu frazu, nasuprot stotine lingvista koji ih „*podučavaju*“ kako to ne ide s gentivom ili kojekakvim blablativom! Da se zadržim samo na lingvistici, s obzirom da mi je silom prilika njen sud sad bliži od znanosti za koju sam obrazovan, a čije granice – pogađate, jeli? – nisam uspio prevazići, pa čak niti unutar njih svladati znanja koja bi me definirala kao stručnjaka.

Lingvistika nije egzaktna, a još manje fundamentalna nauka. Što znači da joj pravila propisuje čovjek. Pogledate li povijest pisane riječi - preko književnih djela istaknutih pisaca - uvidjet ćete da se način upotrebe određenih riječi ili fraza mijenja tijekom vremena. Dapače, često su izgubile značenje u starom kontekstu i stekle novo značanje. U osnovi slažem sa S.Kordić i krugom oko nje, koja kaže da bi lingvistika trebala biti *postskriptivna* a ne *preskriptivna* znanost. Drugim riječima, da prati živi govor govornika, a ne da mu propisuje kako govoriti. Primjer toga su kroatizmi koje puristički lingvisti u *Hrvatskoj* svako malo smisljavaju, imaju čak i natječaj koji nagrađuje najbolje novotvorevine koje se u narodu nimalo ne prihvaćaju. Lingvisti šumom, a narod drumom! Naravno, slažem se da minimum pravila mora postojati u standardnom jeziku, ali ona nipošto ne smiju biti apriorno isključujuća. U tom smislu valja razmisliti, jesu li milijuni govornika u krivu ili par stotina lingvista. Jer potonji nikad - zapamtite, nikad - neće narod naučiti kako je „*od strane*“ ili „*sa strane*“ krivo (uz niz drugih primjera), s obzirom da je takav način izražavanja ušao u živi jezik. Ne samo među laike, da ponovim, već i u medije, stručne časopise, pa i - usudio bih se reći (ne misleći uopće na sebe kao nekog književnika), u mnoga književna djela. Jezik se razvija, i ono što mnogi nekad ne bi prihvatili, i odbili bi objavljivati u predocenoj formi (poput upotrebe slenga, recimo) danas je relevantni dio književnosti. Ili, poezija bez interpunkcija,

recimo. Ili roman toka svijesti, na primjer. Za razliku od apsolutnog zakona inercije, jezik je podložan promjenama, a promjene ne unose lingvisti, ma kako možda neki od njih to umišljali, već ukupnost živih govornika i literarnih stvaratelja. U autobusu, na krivinama svi mi se pridržavamo da ne izletimo, jer nas na to sili prirodni zakon koji ne možemo promijeniti. Kao što rekoh, promjene u jeziku se u osnovi dešavaju svakodnevno.

Nemam ja ništa protiv lingvistike kao nauke o jeziku, posebno ako je usmjerena u prihvatljivom, životvornom smjeru, te se vraćam na primjer ograničavanja u okviru fundamentalne nauke. Fizike. Nikad *Einstein* ne bi bio ono što jeste, točnije – prošlo bi sijaset vremena dok netko drugi ne bi došao na njegove ideje, da su mu se radovi držali formalnog ograničenja formatiranja, što zahtijevaju časopisi kojima se oni danas nude. A posebno da su priloženi rukopisom, ili ih je sekretarica pretipkala pisaćom mašinom! Forma sve više ovladava suštinom, i tu ništa ne pomaže pozivanje na duh vremena i promijenjeni način korespondencije između autora i izdavača. Forma je forma, a suština je suština nezavisno od vremena, i ona ostaje takova ma nitko je nikada ne objavio, već tavori olovkom pisana u zagubljenoj bilježnici nekog genijalca. Krivo je također pomisliti da ja imam nešto protiv stručnjaka, ograničenih stečenim spoznajama, kao osoba. Sasvim krivo. Inercija kao takva ne mora biti negativno svojstvo, kao ni trenje koje sprečava prebrzo klizanje ka glupostima, da se ograničim na mentalni dio stvari. Kad bi automobil reagirao na iole sitni naš dodir mjenjača, gasa ili kočnice, nesagledive bi bile katastrofalne posljedice ljudskih vozikanja. Stoga se ostavlja neki „*prazni hod*“, prije nego pritisak na neku od spomenutih poluga uzrokuje željenu reakciju. Tako je i sa sudovima stručnjaka, koji – ako su pravilno formulirani – doprinose u danom vremenu prihvatljivom vladanju laika iz određenog područja, pa i onih koji nisu do grla uronjeni u nj (netko će reći da se veli „*u njega*“, zar ne?). Ali granice probijaju i pamte se samo slobodni duhovi, rođeni *borderbreakeri*. Probijači ograničenja. Oni koji proširuju – nikad dosegnutu apsolutnu - slobodu čovjekovu! Ne umišljam kako spadam među takve neopterećene, slobodne duhove, samo zamjećujem stvari.

02.04.2020.g.

PR
DIOGEN pro kultura
<http://www.diogenpro.com>